

*„A lekaszált rétek tarlóján pókhálók ragyogtak,
amelyeket nappal sosem lehetett látni, és a
nap vörös tányérja mintha megállt volna
gondolkozni, hogy elszakadjon-e a föld
peremétől.”*

Fekete István: Tüskevár



Terepgyakorlat a Hortobágy-Berettyó csatornán 2017. június 22-24.

Matula bácsi nélkül...

Egy különleges kalandra vállalkoztunk a 10. osztályos biológia tagozatos diákokkal. Kenekkel indultunk útnak Ecsegpuszta határában a tanév végén, hogy régen eltűnt vízi világ maradványaival ismerkedjünk meg. Három napra való élelem és víz, kevés, és kis helyen elférő személyes holmik-inkább szerszámok a nomád táborozáshoz- kerültek a hajókba. Csomagolásból is ötösre vizsgáztak a tízedikesek az evezőtudomány mellett!

Ezen a tájon még rakoncátlanul kanyargó Ó-Berettyó hatalmas hurkokat ír le, melyek nevei igazán beszédesek: Templom-zug, Tere-zug, Gyilkos-zug... partja nádasokkal szegélyezett, a zugokban löszgyepfoltokkal és erősen szikesedő nedvesebb-szárazabb gyepekkel szabdalt. A folyót itt-ott maradványtársulásokként tölgyesek is szegélyezik.



Nagyrészt legelők, és lovak számára szabadságot jelentő hatalmas puszták ölelik a folyómedret. Az árvízi szabályozás e táj életében is jelentős változást hozott. Mozaikos jellege, és a területen élő fajgazdag életközösség miatt vált védetté 1984-ben.



A vidék kiváló ismerője Balogh János professzor, aki itt töltötte gyermekkorát. A világhírű akadémikus a trópusi ökológia tudósa volt, magyar „Attenborough”-ként számtalan érdekes könyv, televízió és rádióműsor fűződik a nevéhez. Kitaibel Pál is megfordult a vidéken, de igazi felfedezője néprajzkutatóként Herman Ottó volt, aki a Kóré-zugban talált rá a „kisbojtárra”, a később világhírűvé váló Finta Sándor szobrászművészre.

Kenekből a vízi életközösség is jobban megismerhető. Ha óvatosan merítjük a lapátokat, akkor egészen közel bevárnak a gémek, majd méltatlankodva röppennek tova, hogy új pihenő helyet keressenek maguknak. A jégmadarak is félénk állatok, csak néhány szemfüles, korán kelő diák láthatta a területükön járőröző egyedeket.



A gazdag madárvilág számára bőséges ételmezt biztosít a lassú folyású víz. A buja növényzet gerinctelenekben is gazdag. Fogtunk rákokat, hanyattúszó poloskát, vízipókot, vidrapókot. A békalencse összefüggő szőnyegként borítja a felszínt. E növényke megérdemli a kicsinyítő képzőt, hiszen a hazánkban előforduló legkisebb egyszikű növény. A víz lassú folyásával magyarázható, hogy a sulyom, a tündérfátyol, a békatutaj, a vízitök is megtalálja létfeltételeit.



A parti régióban található nádasokban a virágkaka hatalmas fáradt-rózsaszínű színű virágai hajolnak a víztükör felé. Nehéz volt a kikötés, hiszen mindenhol combig érő iszapban kellett kiküzdenünk magunkat a hínáros békaszőlő-rengetegen át. Az egyik szálláshely viszont egészen komfortos volt, mintha maga Matula bácsi hagyta volna ránk a Tüskeváról...

A terepgyakorlat célja a vízi életközösségek testközelből való megismerése volt, és egy érdekes adventív faj előfordulásának felmérése. A kék rizsjácint olyan jövevényfaj, amely kevésbé ismert, -pl. a rossz hírű selyemkóróval, vagy a parlagfűvel összehasonlítva. Ez a liliomféle a szakirodalom szerint az országban csak itt található meg, valószínűleg a Nagykunságban termelt indiánrizs magvaival kerülhetett be. Három évvel ezelőtt figyeltem meg először egy túra alkalmával a területen. Reméltem, hogy a faktosokkal felmérhetjük az állományt, de híre-hamva sem volt a növénynek. Igaz júliusban-augusztusban virágzik, de a leveleit sem találtuk meg.



A kék rizsjácint (*Monochoria korsakowii*) Kelet-Ázsia mérsékelt övi részén honos, ahol a rizstermesztés északi határáig ma már mindenütt előfordul. Agresszív föllépésének és jó terjedőképességének köszönhetően Közép- és Nyugat-Ázsián át behatolt Dél-Európába,

és Észak-Afrikában is megjelent. Európában főleg a rizsföldeken figyelhető meg inváziója, ahonnan a leeresztésekkel terjedhet tova. Tömeges elszaporodásának az is kedvez, hogy a herbicidekkel szemben rezisztens, ez elsősorban Kelet-Ázsiában okoz nagy problémákat.



A hazai életközösségekben megjelenő idegen fajok későbbi sorsa sokféle lehet. A parlagfű elleni küzdelemben sokszor vesztesre állunk, a rizsjácintot talán a kemény, hideg tél intézte el...nem tudni.

A dekoratív növény méltó vetélytársa lehet a sárga virágú, védett tündérfátyol, ami viszont tömegesen fordult elő a sekély vízben.

A sok szépség értő befogadókra talált. A társaság piócamentesen úszta meg a fürdőzést-még a nadrágokból sem kellett őket kitelepíteni... Tutajoshoz és Bütyökhöz hasonlóan néhány száz szúnyogcsípéssel, terepen szerzett szókincsbővüléssel (dágvány, ebszőlő csucor, kőrifacincér, stb.),- és magunkról sokat tanulva, vagyis túróképességünk határainak megismerésével tértünk vissza városi életünkbe. Talán itt az idő, hogy újraolvassuk a Tüskevárat...?

"Mink már összetanultunk"- mondta az öreg, de a fiúk emögött azt is érezték, hogy ők nemcsak tanultak, de tudnak is! Nemcsak néznek, de látnak is, nemcsak hallanak, de értenek is, nemcsak tapintanak, de fognak is, és egész kibontakozó egyéniségük tele van a valóság és a természet szeretetével." (részlet a regényből)

2017. augusztus

Juhász Katalin

Felhasznált források:

Bartha Dénes: Inváziós növényfajok Magyarországon Sopron 2012. Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó

Fekete István: Tüskevár

Képek: Juhász Katalin